
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2006 (год. XV), ISSN 0861-7902

ПРОФ. Д-Р БОЯН КРУМОВ БАЙЧЕВ НА 70 ГОДИНИ

Проф. д-р Боян Байчев е роден на 28 декември 1935 г. в с. Сухиндол (сега град), Великотърновска област, където учи до завършване на гимназия (1953). Още в ранните си ученически години проявява жив интерес към българския език и литература, а това предопределя по-късно и жизнения му път. След гимназията продължава обучението си в Учителския институт в град Варна, специалност български език и литература. В периода 1957–1960 г. намира реализацията си като учител в добруджанските села Антимово и Белица, където започват и най-ранните му наблюдения върху речта на местните жители – първата теренна работа, вършена с всеотдайност и интерес. През 1960 г. кандидатства в Софийския университет и след успешно представяне на изпитите е приет в специалност българска филология. По време на следването си е привлечен от изключително интересната научна и кръжочна дейност на проф. д-р Стойко Стойков. Важна школа за младия диалектолог в областта на теренните проучвания се оказват експедициите в Ломско и Видинско. През 1965 г. проф. Байчев завършва Софийския университет с отличие и е назначен като учител по български език и литература в Техникума по индустриална химия в град Свищов, където остава обаче за кратко време. Още с първите му учебни часове се поражда и идеята за по-високо ниво на преподаване на задълбочените университетски знания, които е овладял. Затова започва усилено да се готви за асистентски конкурс по съвременен български език в новооткрития в град Велико Търново Висш педагогически институт (днес Великотърновският университет “Св. св. Кирил и Методий”).

През 1967 г. старанието и усърдието на бъдещия професор са увенчани с успех и той става **асистент**. В първите години на творческото си развитие работи под ръководството на Ст. Стойков, М. Младенов и Т. Бояджиев, които гостуват от София и поставят основите на преподаване на българската диалектология. Негови колеги тогава в Катедрата по българско езикознание в университета са Н. Ковачев, Ст. Георгиев, Р. Русинов, Д. Чизмаров, Хр. Станева, Й. Маринова.

През 1971 г. Боян Байчев е повишен в **стариши асистент**, а през 1975 г. – в **главен**. В този период той е и лектор по български език и култура в Лайпцигския университет в Германия. Учи немски език в Хердеринститут, преподава български език, а в свободното време се подготвя за бъдещата си научна кариера. Искрена подкрепа в първите си научни публикации там получава от немските българисти (и приятели) проф. д-р Хилмар Валтер и проф. д-р Карл Гутшмит.

През 1974 г. Боян Байчев защитава дисертация на тема *Говорът на с. Голица, Поморийско (с оглед на морфологичната му система)* с рецензенти проф. д-р Максим Сл. Младенов и проф. Никола Ковачев. Присъдена му е научната степен **кандидат на филологическите науки** (сега **доктор по филология**). Този труд е продължение на научните изследвания на проф. Любомир Милетич и проф. Стойко Стойков. Под влияние на модерната немска лингвистика (основната работа върху дисертацията е извършена по времето на престоя му в Лайпциг) авторът включва и някои социолингвистични наблюдения – влиянието на социалните фактори върху диалектната динамика.

През 1978 г. Боян Байчев става **доцент по съвременен български език** след успешна защита на хабилитационния си труд *Изявяване на модални отношения в глаголните системи на българския и немския език* (247 с.) с рецензенти проф. д-р Хилмар Валтер и проф. д-р дфн Станьо Георгиев. В него авторът представя същността на българското преизказване, маркирането му в немски език и практиката при превода на двата езика.

През 1991 г. Боян Байчев е избран за **професор** с хабилитационен труд на тема *Езикова ситуация в Ловешкия край*, излязъл през 1996 г. под заглавие *Селото, градът и езикът в Ловешкия край* (Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. С., 794 с.), а официални рецензенти са член-кореспондент проф. Тодор Бояджиев, проф. Русин Русинов и проф. Мирослав Янакиев.

Научните търсения на проф. Байчев са свързани и с няколко краткосрочни специализации в Австрия, Норвегия, Словакия. Това е времето

след лектората в Германия, когато целенасочено натрупва знания по теренна социолингвистика и се готви за проучвания на градската реч.

Близо 40 години проф. Байчев чете лекции на студенти, специализанти и докторанти (български и чуждестранни) и със завидна лекота и популярност увеличава своята академична аудитория. Основен лектор е по българска диалектология, въвежда социолингвистиката, представя научните постижения по фонетика, фонология и лексикология. С магнетичната си енергия организира кръжочна дейност, теренни експедиции, научни разработки с възпитаниците си; основава фонотека по диалектология и социолингвистика. Като лектор основно в областта на социолингвистиката проф. Байчев е гостувал в редица славянски и неславянски университети и институти: Берлин, Виена, Братислава, Катовице, Янина, Осло, Трондхайм, Залцбург и др. Неговите научни съобщения, голяма част от които са и на немски език, се посрещат на конгреси, конференции, срещи, симпозиуми с голям интерес. Самият той притежава много добри организаторски качества и неведнъж е бил домакин и организатор на значими научни прояви.

Голям е броят на ръководените от проф. Байчев и успешно защитени дипломни работи от негови дипломанти, специализанти и докторанти, а през последните години често е избран от Специализирания научен съвет по езикознание при ВАК (София) за рецензент на хабилитации и дисертации.

Заедно с научната и преподавателската работа трябва да изтъкнем и огромната му обществена заетост, свързана със заемането на високи постове в йерархията на университета – заместник-декан на Филологическия факултет (1976–1982); директор на Летния семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти при Великотърновския университет.

Проф. Байчев е член на Комисията по социолингвистика към Международния комитет на славистите (от 1988 г.), неколкократно е председателствал секции на международни форуми и световни конгреси у нас и в чужбина.

* * *

Библиографският списък показва, че проф. Байчев е автор на повече от 70 научни труда, без да се смятат популярните му изяви в неспециализирани издания – вестници и списания, в които е давал интервюта по езиковедски въпроси или е обръщал внимание на българската интелигенция

за грешки и увлечения при употреба на българската реч (с тези проблеми той активно занимава и своите студенти).

Първата научна публикация на проф. Байчев е на диалектоложка тема: *Диалектни текстове от с. Голица, Поморийско* (Български език, 1970, 6, 534-536). Така започват и трайните му интереси към проблемите на **традиционната диалектология**. Такъв характер имат: *Видовата корелация в говора на с. Голица, Поморийско; Вторично ударение в говора на с. Голица, Варненско; Падежни остатъци в говора на с. Голица, Поморийско; Промяната на съгласната [ф] в [х] в говора на с. Голица, Поморийско; Синтактична типология на съюзите в говора на с. Голица, Поморийско; Еркечкият диалект в проучванията на Л. Милетич и днешното състояние на говора* (тези статии са част от непубликуваната дисертация на юбиляря *Говорът на с. Голица, Поморийско*). Несъмнен принос имат и диалектоложките му проучвания, в които са включени и други български региони: *Бележки и допълнения от диалекта на с. Галата, Тетевенско; Из езиковата карта на Странджа и Сакар; Образец от говора на преселници от с. Търново, Узункюприйско, в град Павликени*.

Интересен аспект на диалектоложките изследвания на проф. Байчев е речта на българи, емигрирали в Южна Америка: *Образци от говора на българите в Аржентина; Образец от говора на българите в Перу; Образец от говора на българите във Венецуела; Към характеристиката на един български диалект в Аржентина*. Авторът проследява явленията, които са продукт на интерференция при билингвизъм – тема, изключително актуална днес.

Важна област от научните занимания на юбиляря е **книжовната норма на българския език**. Той е един от активните участници на т.нар. великотърновска група, заедно с колеги от Катедрата по съвременен български език, която изключително дейно проучва българската разговорна реч и редовно провежда национални конференции по тази тематика. Такива са непубликуваните му, но четени на научни срещи, разработки: *Кодифицирани и некодифицирани норми; Афиксално словообразуване на съществителни имена в българската книжовно-разговорна реч; Афиксално словообразуване на глаголите в българската книжовно-разговорна реч*, както и публикувани: *За някои словообразователни иновации и тенденции при образуването на съществителни имена в българската книжовно-разговорна реч; Пълният и непълният стил на книжовното българско произношение* (кратко експериментално проучване с помощта на видео-

касетофон на стандартните произносителни норми и отклоненията от тях в телевизионното предаване “Всяка неделя” – 1986) и др.

Най-значими приноси проф. Байчев има в областта на **теренната социолингвистика**. Основен труд е книгата *Социолингвистическо проучване на град Велико Търново*. С., 1988, 384 с. в съавторство с чл.-кореспондент проф. д-р Михаил Виденов (по-късно преиздадена под заглавие *Великотърновският език*. В. Търново, 1999, 388 с.). С него авторите доказват, че езикът на българския град може успешно да бъде проучен с методите на социолингвистиката, като за целта прилагат нова и оригинална методика за установяване на маркерите и лингвистичните анализи. За големия успех на двамата автори говорят многобройните рецензии в България и чужбина (Чехия, Германия, Америка, Русия) и връчената им през 1989 г. от БАН награда с национално отличие на името на акад. Владимир Георгиев за принос в съвременното езикознание. През 1996 г. проф. Байчев публикува друга книга, уникална по богатство и илюстративен материал: *Селото, градът и езикът в Ловешкия край*. С., 794 с. За цялостното описание на езиковата ситуация са проучени общо 75 селища, като между тях трябва да се посочат и четири града: Ловеч, Троян, Луковит и Тетевен. В края на деветнайсети век през същия район минава Любомир Милетич и регистрира основните диалектни особености. Близо един век по-късно проф. Байчев посещава същите места, като наблюдава промените в резултат на миграционни процеси и социално разслоение на населението. Един от най-важните изводи, който се налага, е този, че “в ареала на Ловешкия край се “срещат” езиковият изток и езиковият запад”. Отзивите за тази книга я определят като един от основните приноси в съвременната българска социолингвистика.

Проф. Байчев е автор на учебници и учебни помагала: *Български език за чуждестранни българисти и слависти*, С., Наука и изкуство, 1985, 254 с., в съавторство с Кирил Цанков и Мария Дамянова; *Насоки и примерен план за проучването на езиковата ситуация в определен район или населено място*. – Архив за поселищни проучвания, 1966, 1-2, 66-98.

Проф. Байчев е редовен участник в организираните от Международното социолингвистическо дружество – София осем конференции. Докладите му привличат вниманието на участниците – наши и чуждестранни – със своята задълбоченост и аналитизъм, с езиковата аргументация.

Трябва да се отбележи, че една немалка част от трудовете на проф. Байчев са написани на **немски език**: по проблеми на **социолингвистиката**

– *Zur gegenwertigen Differenzierung der Sprache in einer bulgarischen Stadt* (eine soziolinguistische Studie XIV Internationaler Linguistenkongress, Berlin 10–15 August 1987, s. 230); *Der bulgarische Konklusiv – semantische und Aquivalente in der deutschen Sprache* (Linguistische Arbeits-Berichte Leipzig 1980, s. 38–44) и др.; по проблеми на **превода** – *Prepositionen mit temporaler semantik im modernen Bulgarischen und ihre Aquivalente im Deutschen*. – ZfS1 (Berlin), 1976, 21, s. 773–779 и др. Отделни проучвания са публикувани и на **английски език**: *Sociolinguistic alternatives in eastern and central bulgarian towns*. – International journal of the Sociology of language (USA), 135, 1999, p. 99–112.

Творческата активност, високият професионализъм, непринудените и в същото време респектиращи контакти с колеги, студенти, специализанти, докторанти и изключително разнородният кръг от приятели представят напълно личността на проф. Боян Байчев.

ЧЕСТИТ ЮБИЛЕЙ, ГОСПОДИН ПРОФЕСОРЕ!
ЖИЗНЕНО И ТВОРЧЕСКО ДЪЛГОЛЕТИЕ!

Анелия Петкова